

PLAÇA DEL PORTAL D'AVALL

CRÒNICA D'UNA PLAÇA EMBLEMÀTICA

PLAÇA DEL PORTAL D'AVALL

CRÒNICA D'UNA PLAÇA EMBLEMÀTICA

Amb la construcció del convent de Sant Agustí, fora muralles, al s. XVII es comença a delimitar l'espai de la plaça.

El nucli antic de la Selva del Camp ja estava consolidat al segle XIII i envoltat de muralles. En aquesta època ja estan documentats els portals d'accés a la població: el Sobirà o d'Amunt i el Jussà o d'Avall.

S'accedia al portal d'Avall pel camí de Tarragona o el de Reus, pel camí del Vilar, per una banda, o pel camí de l'Horta o el d'Alcover, per l'altra. Voltat d'horts, en els encontorns, fora muralla, hi havia una Casa de Malalts o primitiu hospital. Enfront del portal, s'aixecà una creu de terme (documentada des de 1460) on es muntava un altar per donar la benvinguda a l'arquebisbe, Senyor feudal, quan aquest venia a prendre

Encara sense l'edifici de la Defensa Agrària, el 1923 s'obre l'avinguda, que es converteix en un nou accés viari.

possessió i allí mateix, abans de passar el portal d'accés, jurava de respectar els drets i privilegis de la vila.

L'any 1598, el consell municipal oferí a l'orde de Sant Agustí els terrenys de *l'hort del forn d'en Gilet* per aixecar-hi un convent amb unes obres que duraren anys, i així ens consta que el 1632 es construïa el claustre. Els agustins en feren ús fins al 1835, quan es dissolgué la comunitat per ordre d'un reial decret que suprimia la majoria dels convents.

Des de 1850 fins a 1854, al convent de Sant Agustí, s'hi establí una comunitat de jesuïtes que foren expulsats en la revolta de l'anomenat *Bienni progressista*. En aquesta època s'enderrocaren la creu i el portal d'entrada al poble. Posteriorment, el primer d'agost de 1868 prengué possessió del convent la congregació cormariana dels claretians com a casa de missió i d'exercicis espirituals, i el 1889 hi fundaren una escola amb disciplines de segona ensenyança.

Uns rudimentaris cavallets a la Fira dels anys vint a la cantonada de la plaça i del Passeig, davant casa Satorras.

L'indret no es converteix pròpiament en plaça fins a principis del s. XX, quan el 1904 Josep Ignasi Satorras adquireix la propietat del conegut com a Hort del Llevador, on aixeca un habitatge i, en un pla de sanejament, la municipalitat enderroca els rentadors que es trobaven fora muralles a l'enclavament on començava el passeig o raval dels Ollers i, per l'altra banda, se soterra el conducte d'aigües brutes que des de la séquia major decantaven cap al torrent de Cassans. En conseqüència s'urbanitzaria el Passeig amb una plantada d'arbres (1908) i uns anys més tard s'obria l'avinguda (avui, de Puig i Ferrer) denominada de Josep Nicolau, enginyer tortosí a qui s'atribueix el projecte, a la vegada diputat a les Corts. La plaça que obtingué el mateix nom fou urbanitzada el 1923 amb llambordes i bancs, arbrat (plàtans, com a l'avinguda) i la col·locació d'un fanal o *farola*. A la cantonada amb el carrer Major, s'hi bastí una artística font.

En aquesta època es construïren els primers habitatges més avall de *l'hort de don Pepe*, a la nova avinguda, i l'edifici de la Defensa

El 1923 s'urbanitza la plaça amb llambordes, bancs, arbres, la *farola* i la font a la cantonada del carrer Major.

Plaça i avinguda als anys seixanta. A la dreta, l'edifici del Casal amb les lletres del Col·legi i, a l'esquerra, el nou bar Masdeu.

El 3 de desembre de 1939, s'inaugura el monument a los *Caídos* dins els actes de la Festa Major. La plaça s'anomenarà de los *Mártires*.

Agrària (1926), a l'entreforc amb el camí de Tarragona. En temps de la República, la plaça es denominà de Francesc Macià.

El 1939, acabada la guerra civil, per la Festa Major es beneí el monument *Cruz de los Caídos* amb la celebració d'una missa de campanya i la plaça passà a denominar-se *de los Mártires*. Amb anterioritat, pel mes de març, la delegació de Falange havia proposat de denominar l'*antiga plaça de Macià* amb el nom del màrtir falangista Juan Ruiz de Alda, que no prosperà.

El convent, que havia estat destruït en bona part en l'inici de la guerra civil,

va ser restaurat per l'arquebisbat i convertit en Casa Diocesana i rebia periòdicament tandes d'exercicis espirituals. L'antiga església, sense el campanar, fou dessacralitzada i es convertí en magatzem.

A la postguerra, la plaça era lloc de trobada, sobretot per la presència dels dos bars, que, en el temps de bonança, treien les taules al carrer en improvisades terrasses.

Als baixos del casal de la família Magrinyà de la Montoliva, s'hi trobava el bar Estrada, conegut com el *bar del Cisquet*. Als anys quaranta, en una de les finestres, a tocar a la torre de Baró un altaveu desgranava unes

La plaça del Portal, centre neuràlgic, on feien parada els autobusos de la línia Reus-Valls.

Fotografia de 1964. El parterre de la plaça, utilitzat com animada terrassa d'estiu del bar Estrada.

sardanes que ballaven un primitiu grup sardanista o, els diumenges a la tarda, congregava un nucli d'homes que seguien els partits de futbol per la ràdio. Era el punt on s'adquirien els bitllets del cotxe de línia de l'Hugué que feia el servei Reus-Valls i viceversa, o també es podien segellar les *quinieles*. Els diumenges assolellats o als vespres d'estiu, el servei de bar s'expedia a les taules parades al terraplè de la plaça.

A l'altra banda, s'hi trobava el bar Masdeu conegut amb el malnom *de la Rata* que també treia taules al carrer a l'estreta vorera fins a la dècada dels seixanta, quan es mudà al nou edifici amb la inclusió del que es deia una barra americana i una terrassa exterior que ha perdurat fins avui. Als vespres de l'estiu hom podia seguir les notícies, els telefilms o els programes de TVE, la cadena única de televisió fins al final de l'emissió, entre les dotze i la una de la matinada.

El 1954, la l'Església recuperà l'edifici de la Defensa Agrària, confiscat pel règim, per ubicar-hi unes escoles parroquials amb el nom de Col·legi de Sant Agustí que volia recordar l'enyorat ensenyament de qui havia estat escola dels claretians i, així, es decorà la façana que donava a la

Agost de 1974. Tala dels plàtans de cara a la nova urbanització de la plaça.

plaça amb el nom del col·legi en castellà, per imperatiu legal. Batejat amb el nom de Casal Selvatà, l'entitat acollí el grup Germanor el qual organitzà, entre altres, ballades de sardanes a la plaça.

La plaça fou ocupada, molts anys, per les atraccions o les parades de la Fira en una època en que hi havia molt poc trànsit rodat fins ben entrada la dècada de 1970. La mateixa avinguda, coneguda aleshores com del General Mola, es convertia els festius en un passeig.

El 1964 es decidí substituir la *farola* que donava caràcter a la plaça per uns altres fanals i, així mateix, s'eliminà la font de la cantonada al carrer Major. El 1965 s'aixecà el quiosc de revistes i l'aminadures al mig de la plaça, enfront de l'entrada a l'antiga església de Sant Agustí.

L'any 1974, amb la pavimentació de tots els carrers del nucli antic, l'Ajuntament va decidir d'incloure la remodelació de tot l'entorn del Portal. La plaça, dissenyada per l'arquitecte Andreu Muntas es va executar en alçada per tal d'incloure una instal·lació per una font lluminosa que finalment es va substituir per una prefabricada.

Tot el voltant, uns bancs amb una barana a causa de l'alçada, La intervenció suposà la tala dels plàtans i l'enderrocament del monument a *los Caídos*, la creu del qual fou traslladada al portal d'Amunt sense els atributs feixistes. El quiosc fou traslladat a l'altra banda.

S'estrenà la nova plaça el 15 de juny de 1975 i va ser la darrera inauguració del règim franquista, amb la presència del governador civil i d'altres autoritats. El mateix dia, prèviament s'inaugurà, de manera oficial, el Camp Municipal d'Esports i la pavimentació de tots els carrers del nucli antic per acabar, com citava el programa oficial amb *la inauguración de las obras de Urbanización de la Plaza de los Mártires, fuente luminosa y farolas de iluminación de la misma, y Audición de "SARDANES" en dicha Plaza por la Coblá "La Principal del Camp"*.

Aspecte de plaça de 1975 a 2014.

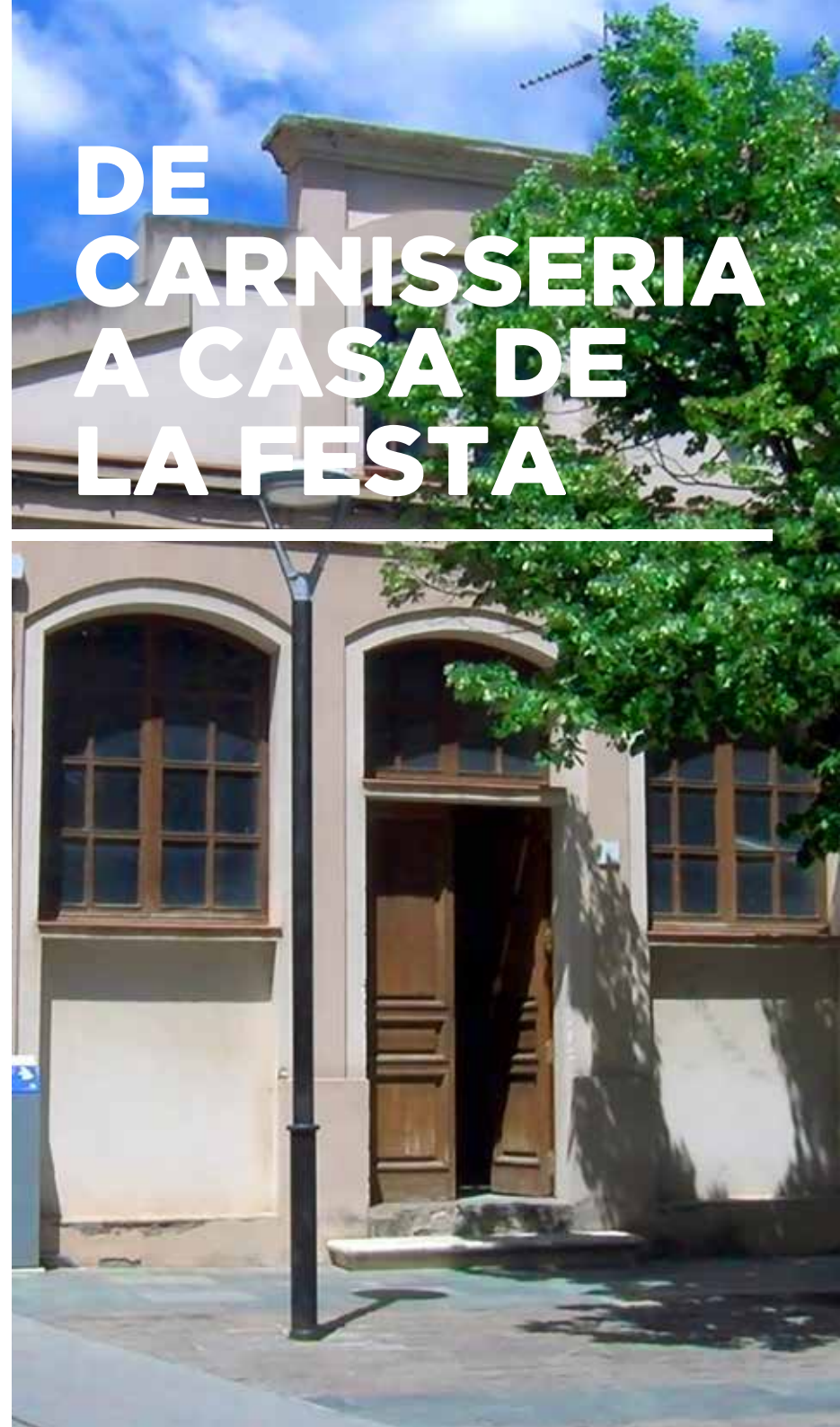
Amb l'adveniment de la democràcia, l'indret passà a denominar-se plaça del Portal d'Avall.

El 2009, amb el Pla de Barris, l'Ajuntament preveu, entre altres intervencions, la remodelació de la plaça. La idea inicial és de retornar-la a peu pla i unir-la a l'edifici de la Casa Diocesana, eliminant la circumval·lació. Aquesta remodelació es realitzarà amb el nou govern municipal sorgit el 2011. Serà inaugurada el 29 de desembre de 2014 amb la presència del Conseller de la Presidència de la Generalitat.

Aquesta nova plaça, tot i recuperar un espai per a concentracions, tingué alguns dèficits estructurals, sobretot per la manca d'ombra en l'època estival i, així, en un projecte realitzat el 2025 s'ha transformat per convertir-se en un refugi climàtic amb l'instal·lació d'unes zones d'ombreig amb bancs i una font de jocs d'aigua. Aquesta obra s'estrena com un acte popular de la Festa Major d'Estiu el mes de juny, justament cinquanta anys més tard de la remodelació efectuada el 1975.

La plaça del Portal, de 2015 a 2025.

DE CARNISSERIA A CASA DE LA FESTA

DE CARNISSERIA A CASA DE LA FESTA

La plaça o Pati de la Carnisseria, als anys vint, quan el Castell era caserna de la Guàrdia Civil i l'Escorxador, molt precari.

Entre els serveis municipals dedicats a l'alimentació, ja des de l'època medieval, destaquen els dels forns de pa i la carnisseria i, en alguna mesura, la peixateria. Ja en documents del s. XIII consta com aquests serveis eren arrendats pel batlle o el consell en nom del paborde.

L'any 1899, mossèn Joan Pié en els seus Annals escrivia "L'únic dels edificis de la Selva més antics, que fa el mateix servei des que es va construir, i que mai ha canviat, és la carnisseria, o escorxador".

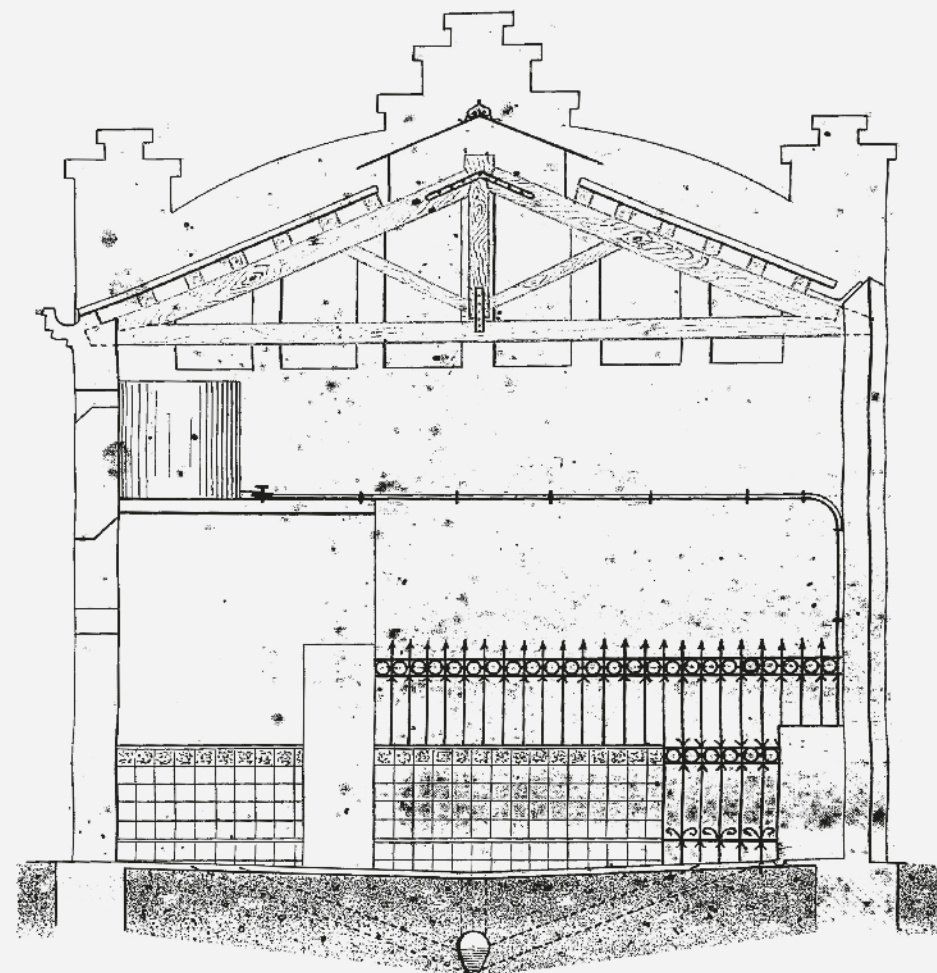
Foto-postal dels anys trenta amb la font i l'abeurador del Castell i l'Escorxador acabat de remodelar.

Com documenta Pié, a la carnisseria, des del segle XIII s'hi matava el bestiar per al consum i allí mateix es venien les viandes en taulells administrats per un o diferents carnisseros que, de vegades, traspassaven el servei. A partir de la revolució de setembre de 1868, que suposà un nou règim polític i administratiu, es mantingué com espai de matança, però la venda es feia en botigues o cases particulars. De fet, aquesta manera procedir es mantingué fins a la dècada dels vuitanta o noranta del segle XX, quan la majoria d'escorxadors municipals de poblacions petites van suspendre l'activitat a causa de les normatives sanitàries europees.

Dibuix de la façana de la plaça del projecte no realitzat d'Escorxador de l'arquitecte Pere Caselles (1917).

El 1468 consta com els Jurats, amb consentiment dels mostassafs, establien unes ordinacions per als carnisers, assenyalant com no es podia matar sempre tota mena de bestiar i el pes que havia d'assolir. Així, el bou mascle, que pesés almenys cent lliures (uns 40 quilos), havia de matar-se en determinades festivitats (Quinquagèsima, Sant Joan, Santa Maria d'agost o Sant Andreu, en aquesta ocasió el pes era de tres-centes lliures). Des de Sant Miquel fins Aparici (sic), es podia matar un porc els diumenges o entre setmana de 30 lliures. La carn salada havia de tenir la llicència

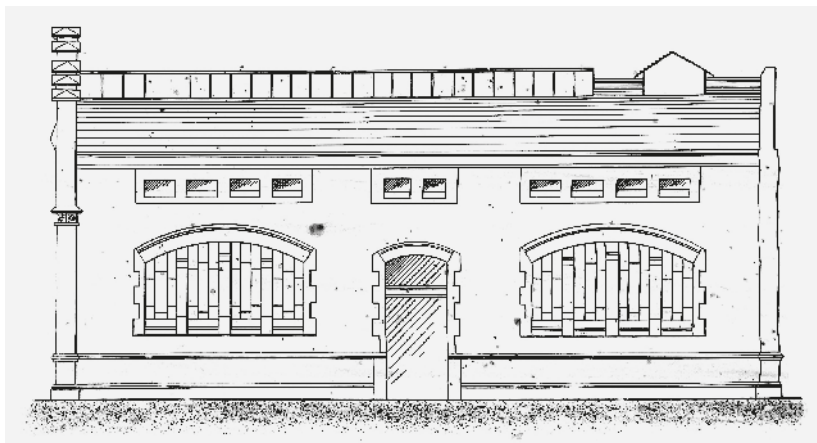

Secció transversal del projecte d'Escorxador de 1917.

dels mostassafs. Seguien les carns de bous, vedelles, moltons, ovelles, crestons i anyells. S'arrendava la carnisseria per 20 lliures l'any i mitja lliure de carn per bestiar.

La carnisseria donà nom al pati o plaça, actualment de Sant Andreu, i al carrer o passatge que va des de la plaça fins al portal de Mates.

A començaments del segle XX, la vila millorà un seguit de serveis. Entre altres, arribà la llum elèctrica al municipi i es portà a terme un

Projecte de la façana lateral del Portal d'Amunt de 1917.

ambiciós projecte del subministrament d'aigua i unes importants mesures d'higiene.

Així, el 1917 s'encarregà a l'arquitecte Pere Caselles un projecte per a la carnisseria que contemplava un espaiós escorxador per a bous, un altre per a porcs amb entrada per la plaça o Pati Per una altra entrada lateral, al Portal d'Amunt, es preveia un vestíbul, uns sanitaris i una comunicació interna amb la sala d'espèdaçament i la taula d'inspecció veterinària. Darrere, per la part de la muralla, s'hi preveien els corrals i el cremador de porcs.

Aquest projecte no es portà a terme fins a 1933, en època republicana, amb lleugeres modificacions i amb unes façanes que recordaven l'antic projecte, però amb línies arquitectòniques més senzilles. L'obra s'adjudicà a l'empresari Manuel Segarra per 6875 pessetes. L'alcalde era Josep Maria Tàrrach Masdeu i el secretari Joan Porcar.

Aquest edifici municipal, quan va deixar de fer la funció d'escorxador, va ser utilitzat per l'Ajuntament com a magatzem i convertit en taller de fusteria fins fa poc. D'aquesta manera, ha arribat fins a 2025 quan,

Projecte de les façanes del projecte de 1933, quan la plaça s'anomenava de Mossèn Pié, l'aspecte de les quals s'ha mantingut fins al dia d'avui.

amb una reforma integral de l'interior, però respectant la façana i les encavallades que li donaven caràcter, s'adapta per convertir-lo en la Casa de la Festa, on s'exposaran per a ser visitats els elements festius, com ara els gegants, nans i altres que conformen el seguici festiu o la cultura popular.

Fotografia de 2025 de l'edifici de l'Escorxador, a punt de convertir-se en Casa de la Festa.

**Ajuntament de
la Selva del Camp**

— 2025 —

Textos de Quim Masdeu Guitert.
Fotos de l'AHMSC, Arxiu Guitert i Genís Masip.